

LAPS/16/2025, 13.2.2025

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta

**Viite: Sivistysvaliokunta tiistai 18.02.2025 klo 12.00 / HE
212/2024 vp / Asiantuntijapyyntö**

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytön osalta siten, että puhelimen käyttö oppitunnin aikana sallittaisiin vain tiettyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. Lisäksi koulun olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana.

Esityksessä ehdotetaan perusopetuslakia muutettavaksi siten, että aluehallintovirastot voisivat ottaa myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset aluehallintovirastojen käytettävissä olevista sanktioista.

Esityksessä ehdotetaan, että liikunnallinen elämäntapa lisätään osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita. Esityksessä ehdotetaan, että perusopetuslain niin kutsuttu yleinen asetuksenantovaltuutus kumotaan ja samalla perusopetuslaissa asetuksenantovaltuuksia koskevat säännökset päivitetään vastaamaan perustuslain edellyttämiä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Mobiililaitteiden käyttökielto oppituntien aikana on kannatettavaa.
- Toimeenpanossa tulee pitää huolta siitä, että lasten vaikutusmahdollisuudet koulun järjestyssääntöihin ovat tosiasialliset.
- Esityksen perustelut 29 §:n osalta ovat edelleen osin epäselvät.
- Liikunnallisen elämäntavan korostaminen on tervetullutta, mutta valitettavasti koulukuljetukset vaikeuttavat osaltaan lasten arkiliikkumista.
- Digitaalisen osaamisen heikentymiseen ja digitaalisen osaamisen kehittämisen yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin on kiinnitettävä huomiota.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttö koulupäivän aikana

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa ehdotettua mobiililaitteiden käyttökieltoa oppituntien aikana. Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että hallituksen esityksen perusteluissa on esitelty runsaasti tutkimustuloksia aiheesta (esim. s. 13-15). Esitellyn tietopohjan perusteella lapsiasiavaltuutettu on vakuuttunut siitä, että mobiililaitteiden käytön kieltä oppituntien aikana on lapsen edun mukaista. Lapsiasiavaltuutettu pitää lisäksi tärkeänä, että esitysluonnoksessa erotetaan selkeästi mobiililaitteiden käyttö opetuksessa ja laitteiden muu käyttö. Lapsiasiavaltuutettu kuitenkin muistuttaa, että digitaalisen ympäristön lapsen oikeuksille ja hyvinvoinnille aiheuttamien haasteiden lisäksi digitaalinen ympäristö myös esimerkiksi ”edistää lasten oikeutta kulttuuriin, vapaa-aikaan ja leikkiin, joka on heidän hyvinvointinsa ja kehityksenä kannalta olennaista”.¹ Esityksessä ei tuoda esiin näitä positiivisia näkökohtia esiin juuri lainkaan, vaikka monet lapset ovat itse tuoneet esille tarpeensa käyttää puhelinta myös rentoutumiseen koulupäivän aikana (s. 5). Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että myös tämä näkökohta sekä YK:n lapsen oikeuksien komitean näkemykset digitaalisen ympäristön useista eduista lapsille tulee huomioida koulun järjestyssääntöjä laadittaessa.

Lapsiasiavaltuutettu on syksyllä 2024 antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomioita tarpeeseen tarkentaa perustelua ehdotetun 29 §:n osalta mitä tulee mobiililaitteiden

säilytykseen oppitunnin aikana. Lapsiasiavaltuutettu pitää edelleen hieman epäselvänä, miten ainoa esimerkkinä mainittu toteuttamistapa eli nk. puhelinparkki (s. 39) suhteutuu muuna toteuttamisvaihtoehtona esitettyyn suoraan lakiin kirjattavaan veloitteeseen puhelimen säilytyksestä nk. puhelinparkissa. Esityksessä todetaan, että puhelinparkki säilytysvaihtoehtona ”olisi omiaan kasvattamaan opetuksen järjestäjien vastuita oppilaiden omaisuudesta, koska opetuksen järjestäjän ottaessa oppilaan puhelimen tai muun mobiililaitteen säilytykseensä syntyy opetuksen järjestäjälle myös vahingonkorvauslain (412/1974) mukaiset vastuut laitteista” (s. 31). Myös syksyllä 2024 lausuntokierroksella olleessa esitysluonnoksessa todettiin puhelinparkkien osalta niihin liittyvän haasteita omaisuuden suojan rajoittamisen kannalta (hallituksen esitysluonnos perusopetuslain muuttamisesta, s. 26). Lapsiasiavaltuutetulle jää esityksen perusteella epäselväksi, katsotaanko siinä, ettei puhelinparkki -mallissa ole edellä mainittuja omaisuuden suojaan liittyviä haasteita, mikäli puhelinparkista määrätään järjestyssäännöissä laissa säätämisen sijasta.

Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että 29 §:n perusteluissa on huomioitu nyt myös huoltajan tarve olla yhteydessä lapseen oppitunnin aikana. Lapsiasiavaltuutettu toistaa jo aiemmin esittämänsä näkemyksen, ettei kynnys saa asettua liian korkealle sen suhteen, että oppilaan sallitaan olla yhteydessä huoltajaansa. Tilanteessa on käytettävä aina tapauskohtaista harkintaa ja lähtökohtana harkinnassa on oltava lapsen näkemys yhteydenoton tarpeellisuudesta.

Lapsiasiavaltuutettu on pitänyt tärkeänä, että sääntelyn toimeenpanoa tulee seurata ja arvioida ja siksi onkin erittäin tervetullutta, että esityksessä todetaan seurantaa tehtävän (s. 45). Lapsiasiavaltuutettu korostaa arvioinnissa ja seurannassa olevan tärkeää huomioida lasten ikä ja kehitystaso. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, millaiseksi järjestyssäännöt käytännössä muodostuvat, millaiset mahdollisuudet lapsilla on ollut osallistua järjestyssääntöjen laadintaan, mahdollisiin opetuksenjärjestäjäkohtaisiin eroihin ja syihin niiden taustalla sekä siihen, miten mobiililaitteiden käyttöä rajoitetaan oppituntien ulkopuolella koulupäivän aikana.

Aluehallintovirastojen oma-aloitteinen valvonta

Lapsiasiavaltuutettu pitää perusteltuna, että aluehallintovirastoille säädetään oikeus valvoa opetuksen järjestämistä oma-aloitteisesti. On tärkeää, että aluehallintovirastojen tietoon tullessiin epäkohtiin voidaan reagoida mahdollisimman pian ja tehokkaasti. Tämä parantaa

osaltaan myös oppilaiden oikeusturvaa ja on siten lapsen edun mukainen muutos lainsäädäntöön.

Liikunnallisen elämäntavan edistäminen

Lapsiasiavaltuutettu pitää lakiin lisättävää tavoitetta liikunnallisen elämäntavan edistämisestä tervetulleena. Tavoitteen toteutuminen edellyttää, että opetus ja muu esi- ja perusopetuksessa tapahtuva toiminta tukee liikunnallista elämäntapaa mahdollisimman hyvin. Toisaalta liikunnan merkityksen lisääminen esiopetuksen ja koulun toimintakulttuurissa voi parhaimmillaan edistää oppimista ja parantaa oppimistuloksia. Kuten esityksessä todetaan, liikkumisella on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia oppimiseen, kognitiiviseen toimintaan ja aivojen terveyteen sekä oppimistuloksiin (s. 21).

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että vaikka esityksessä on huomioitu koulumatkat osana liikunnallista elämäntapaa (s. 11 ja 32), ei siinä tuoda esiin koulukuljetusten vaikutusta liikunnallisen elämäntavan ylläpitämiseen. Valitettavasti monen lapsen liikunnallista elämäntapaa häiritsevät nykyään koulukuljetukset, joiden kyydissä oppilaat joutuvat viettämään pitkiä aikoja - ei vain harvaan asutuilla seuduilla, vaan myös taajamissa. Lisäksi osa huoltajista tuo lapsen kouluun autolla silloinkin, kun matka on lyhyt. Onkin tärkeää, että myös koulumatkoilla edistetään liikunnallista elämäntapaa ja tämä mahdollistetaan kiinnittämällä huomiota kodin ja koulun väliseen etäisyyteen ja koulureittien turvallisuuteen.²

Muuta

On sinänsä myönteistä, että lapsia on kuultu hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa. Esityksestä ei kuitenkaan ilmene, miten lasten antamat näkemykset on otettu huomioon. On ensiarvoisen tärkeää, että lapsilla on tosiasialliset vaikutusmahdollisuudet koulujen järjestyssääntöjä laadittaessa.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää vielä huolestuneena huomiota esityksessä esitettyihin tutkimustuloksiin, jotka viittaavat siihen, että digitaalinen osaaminen on heikentynyt ja ettei digitaalisen osaamisen kehittäminen toteudu tällä hetkellä tasa-arvoisesti (s. 13).

Lapsiasiavaltuutettu edellyttää, että havaittujen epäkohtien osalta ryhdytään toimiin huomioiden YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle antama suositus parantaa lasten, opettajien ja perheiden digitaalista lukutaitoa ja muita digitaalisia taitoja.³ YK:n lapsen oikeuksien komitea on alleviivannut sopimusvaltioiden velvollisuutta varmistaa, ettei

eriarvoisuus pahene digitaalisten oppimisympäristöjen käytössä.⁴ Myös YK:n oikeutta opetukseen käsittelevä erityisraportoija on esittänyt huolensa siitä, että digitalisaation hyödyntäminen opetuksessa saattaa kärjistää eriarvoisuutta.⁵

Jyväskylässä 13.2.2025

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
juristi

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 25 (2021) digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista, CRC/C/GC/25, kohta 106.

² Ks. esim. Mari Sjöström, Jarkko Lahtinen & Kati Korteniemi: *"Esi- ja perusopetuksen koulukuljetukset 2022-2023"* (2024), Kuntaliitto.

³ Ks. YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomea koskevat loppupäätelmät vuodelta 2023, CRC/C/FIN/CO/5-6, kohta 21 (c).

⁴ CRC/C/GC/25, kohta 101.

⁵ Ks. Report of the Special Rapporteur on the right to education, Farida Shaheed: *"Securing the right to education: advances and critical challenges"* (2023), A/HRC/53/27, kohta 94.